

Henri Pourrat a Suzanne Renaud.

Přátelství vzešlé z korespondence aneb Jak vznikla kniha *Romarin ou Annette et Jean. Ballades et poésies populaires tchèques et moraves.*

Suzanne Renaudová, která se narodila v Lyonu ke konci 19. století a strávila třicet let svého života v Grenoblu a později v Petrkově v Čechách s grafikem Bohuslavem Reynkem, byla v Dauphiné předmětem několika studií¹ a nedávno i publikací. Poté se v roce 1926 provdala za tohoto velkého umělce, též básníka a překladatele, který nepřestával být ve své vlasti vroucně obdivován.

Připomeňme jen, že tento svazek mezi francouzskou básnířkou a českým umělcem se udál jako v pohádkách... V roce 1922 Suzanne Renaudová vydala svou první sbírku *Ta vie est là...* v nakladatelství Pigeonnier v Saint-Félicien ve Vivarais, a ani ne rok po její publikaci mladý český překladatel Bohuslav Reynek tuto knihu ve své vlasti objevil. Okamžitě se rozhodl vydat se do Grenoblu k autorce s žádostí o povolení *Zde tvůj život...* přeložit.

Osud Suzanne Renaudové se pak odvíjel od tohoto setkání. Po svatbě po dobu deseti let prožívala léto v Petrkově a zimu v Grenoblu. Poté, těsně před válkou, si Reynek ženu odvezl definitivně do své rodné vlasti, do Čech.²

A takto Suzanne Renaudová zmizela z horizontu francouzského písemnictví.

V roce 1947 uplynulo deset let, co Suzanne Renaudová opustila Francii.

Zkrušená a s potlačenou vzpourou prožívala situaci jak po Mnichovu, tak v průběhu války. Ani krása a hluboká kultura země, kde bylo její dílo po dobu dvaceti let překládáno a ilustrováno jejím manželem, nemohlo změnit pocit, že žije daleko od vlasti a vědomí, že duše takto vykořeněné osoby je natolik křehká.

Touží spatřit opět svoji rodinu a rodnou zemi.

S velkou dávkou odvahy přes administrativní obtíže a nejistoty cesty v té době se jí podaří do Grenoblu dostat. Tam, s velkým potěšením opět spatří své dauphinské přátele a navštíví též sestru v Lyonu, v jejíž rodině se neteří Suzanně a Yvovi Duthailovi právě narodila dceruška. Děti dali jméno po hrdince knihy *Gaspard des montagnes* [Kašpar z hor], Anne-Marie Grange a jako kmotra si zvolili Henriho Pourrata, autora této auvergneské ságy.

Takto započalo přátelství mezi Suzanne Renaudovou a francouzským spisovatelem.

Prostřednictvím rodičů malé Anne-Marie získal Henri Pourrat dva svazky veršů Suzanne Renaudové, *Ailes de cendre* [Křídla z popele] a *Victimae Laudes*. Básně se mu líbily a autorce odpověděl. Vzápětí navázali nepřetržitý korespondenční přátelský vztah, po dobu dvanácti let až do smrti Henri Pourrata v roce 1959.

Faktem ovšem zůstává, že se autorka mnoha básní publikovaných v Československu a spisovatel z Ambertu nikdy nesetkali.

Po svém krátkém pobytu v Lyonu Suzanne Renaudová odcestovala do Československa, kde zůstala až do konce života.

Když začíná jejich korespondence, jméno a dílo Henri Pourrata nejsou Suzanne Renaudové neznámé, neboť ve svém prvním dopise vzpomíná: „Když mi manžel, který mi byl tenkrát jen vzdáleným přítelem, povídal o svých snech a svých četbách, zmiňoval se právě o Vás; posléze jsme se stali obdivovateli ‚Polí‘, která se nám příliš rychle vytratila. A ještě později se s Vámi seznámil ve svých sedmi letech můj druhý syn; často jsem mu čítávala krátké francouzské texty, mezi nimiž byla i ‚Červená vesnice‘ nebo nějaký popis kapradin a lesních květin.“

Suzanne Renaudová a Bohuslav Reynek se totiž před válkou stali čtenáři *L'Almanach des champs* [Almanach polí], knižní řady vedené Henri Pourratem v *Horizons de France* [Horizonty Francie], mezi nimiž byla i spisovatelé tíhnoucí ke své zemi. Bohuslav Reynek tam nalézal materiály k překladu, zejména texty od Camille Mayran a Giona. Jiný český překladatel, Jan Čep, přítel Henri Pourrata, např. objevil již v roce 1932 pro Československo *Gaspard des montagnes* [Kašpar z hor].

Henri Pourrat se definitivně usadil v rodné Auvergni v roce 1938. V ústraní v Ambertu napsal v době války *Vent de Mars* [Březnový vítr], dílo oceněné v roce 1941 Goncourtovou cenou. Vratké zdraví nutilo tohoto člověka zakořeněného v rodné hroudě k pauzám dlouhodobého odpočinku a procházkám na čerstvém vzduchu. S širákem na

¹ 1983: *Významná básnička z Dauphiné, Suzanne Renaud*. Autor: Pierre Dalloz. 1990: *Suzanne Renaud (1889-1964). Život v Grenoblu a básniřčina exilová léta*. Autor: A. Auzimour.

² 1991: *Bohuslav Reynek (1892-1971). Grenobelská léta českého rytce*. Autor: A. Auzimour.

hlavě, který zvětšil fotograf Albert Monier, Henri Pourrat takto prochází mnohá léta kopci v Livradois či jiných místech, o jejichž mystériích a legendách ve svých knihách vypráví.

Auvergueské salaše, „lesy náprstníků a kapradin, [...] zvonky houhajících se ve světle paprsků“, které tak miluje, si Suzanne Renaudová často vybavovala při četbě *Le Meneur de loups* [Vodič vlků], *Sous le pommier* [Pod jabloní] nebo *L'Homme à la bêche* [Člověk s vidlemi]. Ví, že Henri Pourrat „hluboce prociťuje přírodu a lidské osudy“ o čemž jistě rovněž přemýšlela nad četbou *La Bienheureuse Passion* [Blažené mučení], knihy, která byla vydána v roce 1946, kde „autor, jak se domnívá, použil zkušenosti života básníka a křesťana“.

Pro Suzanne Renaudovou, odtržené od mateřské kultury, bylo setkání se spisovatelem, jak říká, „pousmání Prozřetelnosti, která vyčkávala na úvratí její tak těžké brázdy.“ Básnička nikdy nezapomněla na okamžik pohnutí, s jakým přijímala první dopis od Henri Pourrata. Spisovatel se s hlubokým oceněním vyjadřuje o *Victimae Laudes*, čímž vzdává poctu dílu publikovanému v roce 1939, jež je možno takto považovat za opravdový akt literárního odporu: „Jak je dobré, že právě Francouzka vyjádřila poezií, a navíc tak kvalitní, chválu první oběti. Vzpomínám si, co mi říkal Jan Čep v roce 1939 [...], – (Zrazení! Zrazení!) – To ohromení, ten hněv. To vše nalézám ve Vašich verších. Nalézám v nich i to, co znám jen napolo a co jsem si často představoval, cesty roubené jabloněmi, vesnici u rybníka, hostinec, děvčata jako vlčí máky, podomního prodavače – a starou Prahu, přízemní obchůdky vystupujících z barev šerosvitů tůní – a bůhví čeho ještě, co patří k tomu lidu, plného jablek, lískových oříšků, květů máku a růží.“

Henri Pourrat zde naráží na hutnost a nevšední krásu básně *La Ville aux cent clochers* [Město se stem věží], poslední ze svazku *Victimae laudes* jednoho z nejrozsáhlejších z básnického díla Suzanne Renaudové.

Ani ne rok po první výměně korespondence mezi básničkou a spisovatelem se v Československu udál převrat „Vítězného února“. Hořkost a obavy, ponížení... V Petrkově jako v každé domácnosti se starosti hrnou jedna za druhou. Je nutno žít „v nejistotě, s omezenou svobodou, s nepřetržitými obavami o materiální zabezpečení, [...] a v úzkosti stárnout v tomto hrozném světě, tak cizím.“

Víc než kdy jindy potřebuje Suzanne Renaudová projev přátelství své vlasti.

Jako všichni, kteří od té štědré a klidné ženy dostávali ze vzdálených Čech brutálně odtržených od světa dopisy psané širokým, uspořádaným a vláčným rukopisem, i Henri Pourrat objevuje chvějící se senzibilitu, hluboké prociťení, smysl pro humor a také dar přesného vykreslení, který činí dílo Suzanne Renaudové tak přístupným.

Průběhem ročních období náhle proniká do spisovatelova světa sled vůní a barev Petrkova: „nebesa v barvách slonoviny a zlata... nebo odkvetlého vřesu“, to kdykoliv v Čechách nastane pozdní teplé období... A poté přichází adventní čas. Čeští chlapi se prohánějí po zamrzlých rybnících zpívajíce o Vánocích: „Koleda! Koleda! (v textu česky).“ Vstoupivše, jak říká, „do melancholického kláštera zimního žití“, Suzanne Renaudová píše Henrimu Pourratovi v prosinci 1950: „Letos je hodně sněhu a červených bobulí jako radostných kapek krve, krve dítěte, které se popíchalo o ostny kouzelného keře. [...] Kéž by nám všem Bůh nadělil skutečného míru podobného krásné sněhové pokrývce, do níž jsou vtištěny ptačí stopy sdělující nebeská psaníčka!“ Zhloubaná, o svatém podvečeru Suzanne Renaudová myslí na všechny své přátele a nikdy nezapomene sdílet Vánoce jakož i světlo Velikonoc právě s Henri Pourratem.

Po celou tuto dobu vzájemné korespondence kraje Ambertu a Petrkova spolu rezonují, volají na sebe a odpovídají si krásnými popisnými pasážemi. V Auvergni „duby a javory se odívají do podzimních barev, mračna splývají s horami [...], vypráví zase Henri Pourrat. „Včera jsme se ženou šli nakoupit trochu pšenice našim sedmi či osmi bílým slepicím a při zpáteční cestě, která krásně sestupovala v ohybech k Ambertu, jsme patřili na zelený půlměsíc, vysoko na nebi, který začínal směrem k jihu růžovět, a hory též se barvily do růžova, i když ještě nesly stopy sněhu. Svět Boha stydne, zatím co svět lidí nás pálí“.

Čtenář dychtící po informaci může i takovouto výměnu dopisů využít s prospěchem k orientaci ve vydavatelské činnosti a literárních kruzích té doby. Henri Pourrat, coby přítel Jeana Paulhana a Alexandra Vialatta, znovu objevuje bývalé vztahy Suzanne Renaudové k básníkům okruhu *Le Pigeonnier* [Holubník], k romanopisci Bernanosovi a Gionovi, který právě z Manosque odeslal do Petrkova svou knihu *Village* [Vesnice], „dobrý text, poznamenává Suzanne Renaudová, jednoduchý, se svěžími ilustracemi jedné z našich přítelkyň.“³ Jakákoliv revue, noviny, kniha z Francie byly vždy pro naši vyhnankyni pravou manou. Henri Pourrat nikdy neopomene poslat své vzdálené přítelkyni všechna svá díla hned po vydání.

³ Édith Berger (1900-1994) malířka a Gionova přítelkyně, která žila v Le Trièves.

Nicméně na začátku padesátých let, těch nejhorších z celého stalinského období, dusí Suzanne Renaudovou „bolestné prázdno“.

Přestává psát, čímž trpí.

Pod názvem *La Porte grise* [Dveře v přítmi] Suzanne Renaudová sestavuje a publikuje několik starších básní napsaných v předválečné a válečné době: „Možno-li pracovat v tomto kalamitním světě? ptá se. [...] Čím dál tím víc chápeme, že víra je ctností.“

Bohuslav Reynek se utíká do grafiky, – to je období cyklu knihy *Job* – Suzanne Renaudová z ní znovu pročítá žalmy, „Nolite timere“, nad ničím se neznepokojte, jak je psáno v Evangeliiu. Ale básniřčina křesťanská naděje se zachvívá příliš často.

Život Svatého Roberta z knihy *La Maison-Dieu* [Boží dům], kterou jí Henri Pourrat posílá v roce 1950, okouzlí zejména Reynka, jenž obratem odpovídá ne bez nekompromisního odsudku svých vrstevníků: „Musím Vám poděkovat za ty tak hluboce důležité stránky tak blízké duchu Blažeností. Kdyby dnešní křesťané svedeni do bludu ‚sociálních akcí‘ [...] mohli ještě pochopit podobné knihy, obrátili by se neprodleně k Evangeliiím a byli by okamžitě spaseni.“

Reynek a Pourrat byli hluboce prodchnuti společnou vírou a schopností ignorovat vnější svět.

Henri Pourrat publikuje v roce 1951 ještě jeden hagiografický soubor *Saints de France* [Francouzští světci], který Suzanne Renaudová a Bohuslav Reynek přijmou s nadšením. Tato krásná kniha je „dech naděje, důvěry v naši zem, nezaujatý pohled. [...] Staří světci ze dřeva na obrubni kašen vystupují ze stínu, vyzařují ze své starobylé či domácké atmosféry, se srdcem přeplněným očekáváním a nadějí na důstojnější život. Je třeba být s nimi, společně, tváří v tvář obrovské záhadě [...]. Prozatím ještě jeden druhému blízcí, dřív než budou odloučení...“

Suzanne Renaudová, když se tak někdy v podvečer prochází pod korunami starých stromů v Petrkově uprostřed rozkvetlých barvinků, občas pocítí boží přítomnost, známou, prostou, tak jak jí Bohuslav Reynek ryje do svých suchých jehel.

Přes jeřabiny, které uzavírají park, se pohled básniřky při západu slunce pozastaví „u louky lemující rybník, jako všechny louky, kde jsme se v dětství proháněli, ale jaksi vážnější, tajemnější [...], kde se sotva objeví jen stará žena s vráscitou tváří převázanou prostým šátkem či dívenka vedoucí krávu. Je-li to děvče, pak si prozpěvuje pár tklivých nářevů. A v této chvíli krajina naslouchá a stává se zadumanější, neboť tyto písně rozpoznala.“

Již nějakou dobu se Suzanne Renaudová zajímá o lidovou poezii země, kterou adoptovala. Nyní dostatečně ovládá český jazyk, cítí se blízká venkovskému lidu, dědici starých věr a tolik přirozeně religióznímu. Kdysi obklopena literárním a uměleckým životem Grenoblu mezi dvěma válkami, dnes se po příchodu do Čech naučila žít rytmem obdělávané půdy. Na rodinném statku v Petrkově, jehož orba se dotýká samého okraje lesa, pozoruje již zkušeným okem venkovského života mrazíky, které ohrožují příští úrodu nebo pěkná do stříbřita obarvená zelená sena sesbíraná po vydatných deštích.

Nedaleko rybníka je na malé vyvýšenině uprostřed polí vidět kříž, osamocený svědek venkovského a náboženského života, kdysi tak vzájemně prolutých. Suzanne Renaudová si vzpomíná na jednoroční pobyt ve Staré Říši, u podivuhodné rodiny Florianů, když v roce 1944 musela opustit starý dům v Petrkově zabraný Němci. Z paměti nového kulturního horizontu se jí vybavuje nábožná píseň zpívaná na Velký pátek, tam na Moravě, „přísné a holé země touto dobou pokryté řídkou zelení nebo častěji zbytky posledního sněhu, jenž se podobá potřhanému rubáši poničenému plísni. Při cestě ohroublá kaplička, jednoduchá žulová podnož s přistavěnou ‚Pietou‘; říkají jí zde *Boží muka* (v textu česky). Lidé se kolem ní shromažďují, venkované jako u nás. [...] A zpívají píseň: pobožnou, milou a naivní...“

Když pak Henri Pourrat obdrží od Suzanne Renaudové dopis obsahující několik takových podobných moravských žalozpěvů, okamžitě na něj hluboce zapůsobí: „Přečetl jsem Váš text s dojetím. Jak mne ta poezie oslovuje. Tak podobná pašijovým zpěvům, zpěvům lidu, které jsem kdysi sesbíral v původním nářečí, podobné některým starodávným baladám. [...] A Vám se podařilo toto vše přetlumočit, což je tak komplikované pro překlad. Zrovna jako Váš lid je blízký tomu našemu, slovanský keltskému, ve velké venkovské pospolitosti. [...] Byl bych rád, kdyby si i ostatní mohli zamilovat ty básně zrovna tak, jako je miluji já.“

Ta lidová tradice, jak vysvětluje Suzanne Renaudová v dalších dopisech, pochází z Čech, Moravy a Slezska... České texty sbíral v 19. století spisovatel Erben, který byl sám básníkem: „Narozen v roce 1811 v malém městě uprostřed hlubokých lesů, [...] se stal archivářem města Prahy a jako takový neúnavně hledající všude, i v těch nejzapadlejších vískách tyto skryté lyrické poklady“. Tři objemné soubory byly vydány kolem roku 1845 a o dvacet let později vyšel další soubor obsahující dva tisíce dvě stě písní. Suzanne Renaudová použila i jinou knihu vydanou na Moravě ve stejné době katolickým knězem Sušilem, kterého pak ve sběru moravských písní následoval František

Bartoš. A konečně, aby byl výčet kompletní, Suzanne Renaudová nacházela texty, které zamýšlela přeložit, v nádherném vydání *Špalíčku* (v textu česky), který vyšel kolem roku 1939. Lidová poezie je v něm přepsána kaligraficky s jemnými doprovodnými perokresbami českého malíře Mikoláše Alše.

Toto mimořádné dílo vzniklé díky erudici odborníků a básníků zřejmě nemělo obdobu ve Francii, do té doby než vyšel v roce 1948 v nakladatelství Gallimard první z třinácti dílů *Trésor des Contes* [*Pokladnice příběhů*]. Henri Pourrat pracoval od roku 1946 až do smrti na tomto dokumentu pro další generace: vyšlo kolem tisíce pohádek, dva tisíce přísloví, pět set písní a legend, zvyků, pověr sesbíraných od roku 1911 u obyvatel té drsné auvergueské země, trpělivě a důsledně, podložené přísnou metodou, na kterou nedávno poukázala Bernadette Bricout ve své knize *Le Savoir et la Saveur* [Poznání a požitek].

Radost je tedy bezmezná, když autor Pokladnice obdrží ze Střední Evropy oddělené Železnou oponou tak krásné písně: přísloví a hádanky, říkadla a legendy, žalozpěvy a písně nábožné... Na oplátku se snaží zpřístupnit je veřejnosti: *Dobrá noc, Ježíši, Tré loží, Krev Páně* jsou publikovány ve velikonocním čísle z roku 1948 v *Témoignage Chrétien* pod názvem *Pâques en Moravie* [Moravské Velikonoce], zatím co tři překlady *Hřbitov, Dopis, Anička a Janík* vycházejí ve *Vie Art Cité*, revue publikované ve francouzském Švýcarsku v době, kdy tam Henri Pourrat pobýval.

Přemýšlí se dokonce o vydání celého souboru.

Henri Pourrat stále víc obdivuje kvalitu práce Suzanne Renaudové a též jí i píše: „Jean Paulhan mi kdysi říkal, že ve Francii není dobrých překladatelů, – v souvislosti s Vialatem, který přeložil Kafku, ale v tomto případě dobře, a který patří mezi překladatele znamenité... Mám ale pocit, že Vaše překlady jsou velmi zdařilé. Od originálů k nerozeznání. A to je podstatné. Jdou rovnou k věci, jsou svižné, v kontrastních barvách jako všechny lidové písně. Jsou prostě poezie. A čtenář má pocit, že jsou opravdové...“

Ponořen do své práce, autor Pokladnice přenáší na citlivou překladatelku básničku svůj elán. Vybízí ji k realizaci souboru z toho, co už bylo přeloženo a takto pokračovat ve společném díle obou národů, které propojuje tradice lidového umění.

Nemohouc nechat texty přepsat, – „pak-li je svěříme cizím rukám, vrátí nám je plné chyb“ –, Suzane Renaudová opisuje tuto poezii sama na tenoučké oddělené lístky, často s linkami, rozdílných formátů, tak jak se naskytnou v té době nedostatku. Unavena podobnou prací, někdy učiní pár chyb, zapomene uvozovky nebo naopak je přidá, únavou vynechává refrény nábožných písní. Poště je svěruje opatrně, ve třech po sobě jdoucích zásilkách: „Neznepokojujte se možnou ztrátou rukopisu. Mám stále kopii jednotlivých titulů, mnoho básní mám v opise a ostatně všechny je znám nazpaměť“.

Celý soubor kompletně dorazí k Henriemu Pourratovi, který je nadšen tou „kyticí polního kvítí“, skutečnou francouzskou *Kyticí* (v textu česky), parafrázujeme-li titul velmi známé knihy básníka Erbena, jenž skutečně znamená „kyticí“.

Henri Pourrat počíná řadit básně v pořadí, které se mu zdá logičtější, jakési crescendo začínající hádankami a končící milostnými nápěvy a posléze nábožnými zpěvy: „Jsou-li ve formě knihy, jsem o to víc nadšen. Básně dětství, venkovanů, milostné, veselé, smutné, pomstychtivé, žalozpěvné, básně nábožné.“

Posléze je nechá vyhotovit strojopisně, pečlivě též opraví chyby z přepisu. Komparační studie rukopisu s touto strojopisnou kopií s Pourratovými rukopisnými poznámkami – tyto dokumenty jsou dodnes uschovány v Institutu Henriho Pourrata –, slouží k posouzení úvah nad interpunkcí: Henri Pourrat taky doplnil pár vynechávek, zjednodušil a modernizoval ji, aniž příliš měnil výskyt středníku, tuto nuanci básní té doby, na které Suzanne Renaudová dost trvala. Nicméně v době, kdy se překlady pořizovaly, měla spíš sklon k poezii bez interpunkce. Pourrat tuto tendenci respektoval, citě podvědomě, že by se takto oprostěné verše mohly stát půvabnějšími.

Rovněž po přátelské výměně názorů některé výrazy doznávají několika změn nikterak usnadněných pomalou poštou mezi oběma zeměmi. Tak například v baladě *La Fiancée du mort* [*Ženich umrlec*], „chevaux“ [„koně“] byly nahrazeny pádnějším „cheval“ [„kůň“] – „un pas de cheval dans l'ombre sonore“ [„před domem koně dupali“] –, anebo, jak radí Henri Pourrat, „namísto ‚cher ami‘ [„můj milý“] použít spíš ‚galant‘ [„rozmilý“], což je v našich lidových písních používanější.“ „Galant, si j'avais cru d'avoir mon temps perdu...“ [„Rozmilý, kdybych já věřila, že jsem svůj čas ztratila...“].

Jedna nebo dvě poznámky pod čarou, používané zřídka, aby neodváděly pozornost čtenáře, vysvětlují záhadu narážky na starou lidovou pověru, která vidí v měsíci obraz korunovaného krále Davida.

Konečně výběr titulu souboru se stává předmětem intenzivnější korespondence ze začátku roku 1952.

V básních se často objevuje slovo „rozmarýn“ [„romarin“], voňavý keřík a svatební symbol země. Suzanne Renaudová nepoužívá v poezii názvů rostlin, ale tato je tak skromná... Bohuslav Reynek, naopak, je jako „doma“, když se hovoří o stádech, cypřiších a olivovnicích, – vzpomeňme jeho španělského atavismu – se kloní k *Rozmarýnu*, titulu

krátkému a jednoduchému, o kterém si myslí, že tak trochu vyjadřuje symbolismus a vůni těch písní. Henri Pourrat se přiklání k miloučkým *Annette et Jean* [Anička a Janík], dvě křestní jména, tak jednoduchá a tolik rozšířená, připomínající v Čechách uctívání svaté Anny.

Pro soubor je nakonec vybrán titul *Romarin ou Annette et Jean* [Rozmarýn čili Anička a Janík]. Je připraven vydání na jaře roku 1952.

Annette Pourratová líčí jak se Henri Pourrat obrací na všechny své přátele a známé: Pierra Fanlaca z Périgueux z vydavatelství *La Colombe*, Georgese Pouleta z *La Table ronde*, na svého starého přítele z Ambertu Luciena Maury, který vede ve vydavatelství Stock *Le Cabinet cosmopolite* a mnoho dalších... [...] Odpovědi nepřicházejí nebo jsou pomalé, a i když je ocenění příznivé, nejsou nikdy povzbudivé. [...] Krize a těžkosti v ediční činnosti neustále narůstají: „Poezie? Odbyt prozatím nulový. Nikdo ji nevydává.“

Přesto se Henri Pourrat nevzdává a obrací se na básničku Amy Sylvelovou a básníka Sully André Peyrea, kteří vedou v Aigues-Vives v oblasti Gard básnickou revue *Marsyas*. Uvažuje se o zvláštním tisku ve vlastním nákladu. I v tomto případě Suzanne Renaudová uvažuje pragmaticky: „Člověk může obětovat pár těch zmuchlaných papírů, kterým se říká obvykle ‚peníze‘, aby se dílo dostalo do rukou několika zainteresovaných čtenářů.“

Nyní už má ráda ty překlady tak trochu mateřskou láskou, přiznává: „Vyšlu do světa mé dcerky – ty písničky – v prosté výbavě. Doufám, že budou mít – na místo bálových šatů – hezounkou obálku a najdou si alespoň takto nějakého kavalíra. Podstatné je, aby tu už byly [...] a aby už promluvily k některým duším.“

Přátelé z Dauphiné jí slibují investovat menší částku do tohoto skromného edičního projektu: pár básní doprovázených starým lidovým dřevorytem...

Žel, požadovaná částka byla příliš vysoká. Po vydání několika textů v *Le Mercure de France* byla otázka vydání *Romarinu* zapomenuta.

Suzanne Renaudová se tímto neúspěchem nijak nekormoutila. Šlo jí především o to, aby bezmezná oddanost jejího přítele spisovatele byla konečně odměněna. A co se uznání samého autora týče, to už si delší dobu zvykla, že „osud ji bil dost tvrdě. [...] Víte, k rezignaci jsem dost dobře vycvičená! Ale nikdy nebudu litovat, že jsem, jak jste mi radil, tu práci dokončila, neboť jednou přijde k užítku.“

A hle, po čtyřiceti letech byl dosud nevydaný soubor publikován v *Les Cahiers de l'Alpe*.⁴

A co jsou tyto překlady?

Sama Suzanne Renaudová zná jejich hodnotu: „Věrné, pokud možno co nejméně literární, přesné... [...] Nikterak se neobávám, až budou z tohoto pohledu posuzovány; zde se nejedná o nějaké fantazie na folklorní téma. Není-li v poezii možnost zachovat doslovné přetlumočení, pak jsem se alespoň pokoušela dodržet smysl, rytmus, obrazy.“

Coby cizelér krásných pravidelných a klasických veršů jakož i básní stručných nevyhýbajících se modernosti, básnička vtiskla svým překladům hudbu a barvy, které dokázala převést ze svého mateřského jazyka do své vlastní poezie: „Český jazyk, vysvětluje, jazyk, který se skloňuje, kde diakritická znaménka mění zvuk slov a délku slabik, je jazyk bohatý, hutný, nicméně úsporný, dobře se hodící pro poezii nicméně velice vzdálený našemu analytickému jazyku. Hodně používá aliterace a zvukomalby [...] Ty písně jsou v originále rýmované, většinou nerovnoměrně tak jak jsem to dělala i já. Rytmus jsem respektovala, obvykle šesti až osmislabičný.“

K této disciplíně, preciznosti, které si vynucuje básnické řemeslo, je třeba navíc vyzdvihnout hudební talent Suzanne Renaudové. Hrála velmi dobře na klavír a jak se přiznává v jednom dopise blízké přítelkyni, snila o pěvecké kariéře...

Tyto lidové písně kdysi zpívali Bakulovi zpěváčci, dnes již mladou českou generací zapomenutý skvělý sbor chudých dětí, sirotků z první světové války, kterých se kolem roku 1920 ujal a vyškolil je učitel František Bakule. Zdá se, že i významný hudebník Janáček podrobně studoval podobné písně a nacházel v nich stopy po zaniklých starých stupnicích.

Všechny tyto balady jsou prastaré.

Připomínají dobu tvrdého života, kdy vojenská služba trvala sedm až dvanáct let, kdy vláda bratrů nad sestrami byla maximální, jak dosvědčuje báseň *La belle Julienne* (v české verzi: *Sestra travička*) z dob Sedmileté války.

⁴ *Romarin ou Annette et Jean* (Grenoble, Les Cahiers de l'Alpe, 1992). Nové, dvojjazyčné vydání: *Romarin ou Annette et Jean. Ballades et poésies populaires tchèques et moraves. České a moravské lidové písně a balady*, v překladu Suzanne Renaud (Grenoble, Romarin, 2002). Dva svazky veršů Suzanne Renaud byly publikovány již dříve ve vydavatelství Les Cahiers de l'Alpe: *Ailes de cendre et autres poèmes (Křídla z popele a jiné básně)*, 1986 a *Nocturnes (Nokturna)*, 1989.

Žalozpěvy *La Fiancée du mort* a *Fleurs de sang* (v české verzi: *Ženich umrlec* a *Krvavé námluvy*) se zpívaly na poutích po celé zemi. Patetická balada *L'Orphelin* (v české verzi: *Osiřelo dítě*), velmi známá, sahá až do doby baroka. Dojímavá svou slovanskostí je báseň *Séparation* (v české verzi: *Stesk*), v níž Suzanne Renaudová upozorňuje Henri Pourrata na „rolí tak lidskou, kterou ztělesňuje kůň.“ Chtějíc přitom zmírnit tragickou jednostrannost písní s refrény, vkládá do sbírky pár krátkých skladeb přispívajících „k miloučkému půvabu [...] a působících jako dětská nevinnost.“

Slovo Maminka začíná ve všech písních majuskulí. Podle legendy, kterou slyšel Erben, je lidová poezie dechem matky, který děti vstřebávají nad jejím hrobem zpřítomněném v keříku mateřidoušky vdechující její vůni. *Mateřidouška* (v textu v češtině) znamená doslova „poslední výdech matičky“.

Hle, spolu s písněmi vzešlými odnikud objevujeme i prostotu slova.

Slova lidu. Slova jeho básníka..., „skutečná moka poezie“... jak říkal, dojat těmito překlady, jeden velký český básník⁵ žijící na břehu Vltavy, kterého Suzanne Renaudová občas navštěvovala.

Vzniklé z pocitu vnitřní sklíčenosti a z nefalšovaného ohně přátelství, těch šedesát lidových básní představuje dar Suzanne Renaudové své rodné vlasti jakož i své vlasti adoptivní.

„Jak jsem je milovala, tak jsem je natrhala. I když je nedoprovází melodie jako stín nebo vítr či bzučení včel, snad i přesto neztratily svůj rytmus a barvu v závanu cizího jazyka. Umístila jsem je na okraj okna, do džbánu plného čerstvé vody a zde jsou, probouzející se, tváří v tvář známé krajině.“

Annick Auzimour
Grenoble a Clermont-Ferrand, 1992
Přeložil: Petr Řezníček

Pozn. překladatele: Všude, kde to bylo možné, byly názvy písní v češtině (tedy původní znění) v tomto textu převzaty z knihy uvedené v odkazu 4, edice Romarin 2002.

⁵ Vladimír Holan (1905-1980).